

tothom fan ullada: / tot entegres girar-s'an / ---» en el poema misogin d'Eiximenis, prosificat en el *Llibre de les Dones* (*EntreDL* 1, 171, v. 52); «--- fort nafrat; hoc --- durament què no pusch ascapar sèns mort --- e sí-s drassà axí nafrat con era, i el donsel<l> li ayudà tant què el<l> muntà a caval, e-l donzel cavalcà en las anchas del caval per luy a tenir mig-los-flanchs; e 'encara sí-s cuydà èl que caÿa, e sí-s fóra èl, sens fa<l>la, si no fos l'escuder», Reixac (*Questa*, 23.13, cf. la introd. de Crescini, p. xxviii). El domini principal d'aquest germanisme, en romànic, fou el francès; en les llengües romàniques del Migdia entrà, potser com a gallicisme del tot, i en qualitat de terme de guerra o lluita cavalleresca: parlant sobretot dels costats o anques dels cavalls i corsers de combat, i d'altres termes d'armament, etc.

DERIV.: *Flançal* (?). *Flanquejar* [Lab. 1839]; *flanqueig*. *Flanquera*. *Aflancar*?

FLAÓ, del fràncic FLADO, -ONS, 'coca' (a-al. ant. *flado*, al. *fladen*, neerl. mj. *vlåde*, angl. mj. *flathe*). □ 1.ª doc.: 1252.

En documents ross. de 1252 i 1260 (Pierre Vidal, *Guide des Pyr.-Or.*, 216). El doc. ross. de 1252 dóna el mot en forma llatinitzada: «unum *flaonem* et unam piperatam [*>* *pebrada*] bonam» (*InuLC*, s. v. *pebrada*). V. el context del doc. de 1260 a *FLECA*, nota 11.

En la «Letra que un gran golafre --- tramès a un metge per demanar-li consell»: «senyer, quan me leu de matí menġ d'una fogaça calda --- en hivern, gallines grosses e polles prenys --- en la primavera, pagos, faisans --- e mig-raust mesclat ab girofle e ab gingebre vert; a la fi de taula, *flaons* e formajades, e formatge frit ab mantega o fus al forn ---», Eiximenis (*Terç*, cap. 354, *NCL* vi, 51.16). Però s'atribueix també a Llull, on conta que «Aloma donà a --- Blanquerna, ans que anàs a l'escola de matí, a almorsar, carn rostida, e despuix li donà un *flaó* que menjàs en l'escola si li venia sabor de menjar --- als infants no deu hom donar a almorsar de matí, sinó pa ---»: és a la part de *Blanq.* (ed. O. C. I, 14) on, havent-se perdut tots els mss., no tenim sinó l'ed. valenciana de 1527, certament modernitzada en la llengua (*almorzar* en aquest mateix pasatge és certament una interpolació de Bonllabi), però quant a *flaó* és versemblant que figurés ja en el text original, car el conjunt del paràgraf és de contingut ben lullià (preocupació educativa del sant baró pel que convé al règim dels infants, cf. la *Doctrina Pueril*).

Com veiem pels contextos des del principi degué ser una mena de pasta o pastís on el formatge feia un paper important. És el que continua essent: en particular els *flaons* de Maó i de Menorca (n'he menjat), la terra de la gran producció formatgera i de les formatjades; Camps Merc. precisament ens el descriu comparant-los amb aquestes (*Folk. Men.* I, 58). Però al capdava! això és més o menys el que sembla passar pertot on els *flaons* o *flaones* són populars: civ. *flaó* «torta del país con queso» (PzCab.); allà, però, també fa un paper important i constant, en la seva preparació la menja (*herba sana*), en relació amb la qual la

descriu JoCastelló en les *Rond. Eivissenques* (p. 26); i en el llibre sobre «Ibiza y Formentera» fins ens en dóna la recepta: «se prepara esta torta de la siguiente manera: una libra de harina amasada con mitad de agua y mitad de aceite, añadiendo unas gotas de anís; se deja --- añadiendo unas hojas de *herbassana* (hierbabuena)» (p. 117).

També a Mallorca, entre els pastors de llana de Manacor, corre una forma vulgar *flavó*, preparat amb «brossat per fer rebríol i *flavons*, pastells que's fan per Pasqua de Resurrecció» (*BDLC* VII, 185). I en el Maestrat deu haver-hi encara algun, almenys, dels ingredients que ja hem vist: «primes --- rollets d'aiguarden --- y nada digo dels *flaons*, sólo conocidos en Morella, y de les *mantecaes* ---» en la revista *Vallivana* (setembre 1962, p. 4).

A l'Empordà és famosíssima la forma feminitzada corresponent: «L'onza de les gràcies de l'Empordà són les *flaones* de Peralada; es coneix que quan el meu pare era infant, encara feien a Peralada les *flaones* més exquisides de menjar; i com que sempre n'he sentit a parlar a casa tan delitósament, quan vaig anar per primera vegada a la vila senyorial dels Rocaberti, em delia per tastar-les. Mes ai! que allí *només* em mostraren el Palau --- i les *flaones*? preguntava jo; però --- ni d'on les fan ni d'on les venen me'n va saber donar raó ningú! heus aquí com per a mi les *flaones* de Peralada han vingut a ser una ambrosia incomparable ---», Coromines (*Les Gràcies de l'Emp.*, 1915-8, O. C., 934a); i jo... em va passar allà el mateix (1958).

Tanmateix no eren mítiques: comentant la publicació de *Les Gràcies* escrivia a Coromines l'empordanès Casimir Casagran el 21-xi-1919: «essent jo petit varen portar-me a Peralada per Pasquetes, o sia Pasqua Granada, on vaig menjar *flaones*, única festivitativa en què hi fan aquella llinadura, segons he tingut entès sempre»; i no és estrictament d'allí sol perquè a Cadaqués «a l'permita de Sant Baldiri, el dia de l'aplec hi venen *flaóns*» (1964); per això Coromines hi torna: «Tinc la boca seca com una canoca de blat de moro. Mossa! Fas una flaire de pa acabat de coure, que et menjaría com una *flaona*. Aboca, tonta, no tinguis por» (*De Plaer* --- I, O. C., 630b7).

Tan conegut i ferm degué ser l'ús de *flaó*, pl. *flaons*, en català, i ja a l'Edat Mitjana, que del català han de ser manllevats el logud. *fraone* 'cert pastís' i el calabr. *fragune*, d'acord amb la fonètica dels quals no seria correcta l'evolució consonàntica d'aquest germanisme: etimologia i caràcter manllevat que ja veïeren, almenys per al sard, Salvioni (*Note sarde*, 815) i Jud (*ZRPb*. xxxviii, 24); ¹ del català es manlevà també una forma cast. *flaón*, poc estesa [1560; Oudin; *DAut.*], i en llengua d'oc hi ha una variant *flauzon* que, essent inexplicable fonèticament a base de la forma germànica, Gamillscheg, *Rom. Germ.* I, 205, creia «evidentment manllevada (in deutliche Lehnform)»; sí, però com, no és clar; car d'altra banda *-zon* sembla revelar un tractament del germ. -no d'aspecte autòcton. Donada la força expansiva demostrada pel nom de pastís català i l'antiga fama de la pastisseria catalana fora de